

2. Прилог Јавном позиву

НИКОЛА ТЕСЛА - ЖИВОТ И ДЈЕЛО

Мало је знаменитих људи, чијој смо успомени дужнији, који су споменик више заслужили од Николе Тесле. Одговор на питање: *Зашто треба да подигнемо споменик овом великану?* може се сажети у неколико напомена о томе шта ће он, симболично представљати у нашем Градском парку:

- знак поштовања и захвалности грађана Бијељине великану, јер је задужио наш народ и човјечанство;
- подстицај савременицима да поштују цивилизацијска достигнућа својих предака и буду њихови достојни потомци, колико је то могуће;
- Тесла је највреднији дио нашег националног идентитета и симбол нашег поноса - зато што је његово име универзални „кључ којим се у свијету лакше отварају многа врата“ – у области науке, технологије, културе, али и бизниса.

Никола Тесла (Смиљан, 10. јул 1856 — Њујорк, 7. јануар 1943), један од најпознатијих српских и свјетских проналазача и научника у области физике, електротехнике и радиотехнике. Основну школу похађао је у Смиљану и Госпићу. Гимназију је завршио у Карловцу, а Технички универзитет у Грацу.

Тесла је дошао у Америку - Њујорк 1884. године гдје је неко вријеме радио код чувеног проналазача Едисона. Касније ће између ова два чувена истраживача доћи до великог сукоба због суштинских разлика у погледима на вриједности истосмјерне и наизмјеничне струје.

Теслини проналасци

Никола Тесла је аутор више од 700 патената, регистрованих у 25 земаља, највише у области електротехнике.¹ Најзначајнији Теслини проналасци су полифазни систем, обртно магнетско поље, асинхрони мотор, синхрони мотор и Теслин трансформатор. Такође, открио је један од начина за генерисање високофреквентне струје и дао је значајан допринос у преносу и модулацији радио-сигнала. Запажени су му и радови у области рендгенских зрака. Његов систем наизменичних струја омогућио је знатно лакши и ефикаснији пренос електричне енергије на даљину. Био је кључни човјек на изградњи прве свјетске хидроцентрале на Нијагариним водопадима.

Теслин портрет на насловној страни часописа Тајм - најаву аутобиографског фељтона „Моји изуми“ и 20. јула 1931. године.

¹Извод:http://srpskaenciklopedija.org/doku.php?id=%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D1%81%D0%BB%D0%B0

Крај Теслиног живота

И поред продаје бројних патената на основу којих су други стекли богатство, последње године Теслиног живота протекле су у сиромаштву. У писму југословенском конзулу у Америци 1934. године Тесла захваљује Михајлу Пупину на идеји да водеће америчке компаније формирају фонд којим би Тесла била обезбеђена средства за истраживања и безбрижну старост. Тесла одбија такву помоћ и бира да прима скромну пензију од југословенске владе и бави се истраживањима у складу са својим могућностима.

Тесла умире у хотелском апартаману у Њујорку 7. јануара 1943. године у 87. години живота. Тим поводом, градоначелник Њујорка је рекао: „*Никола Тесла је умро. Умро је сиромашан, али је био један од најкориснијих људи који су икада живели. Оно што је створио велико је и, како време пролази, постаје још веће*”.

Испраћају Теслиних посмртних остатака присуствовало је око 2000 људи, међу којима су биле и многе значајне личности. На сахрани је свирао његов пријатељ, виолиниста, једну Шубертову композицију и српску пјесму „Тамо далеко“.

Једини боравак Николе Тесле у Београду био је од 1-3. јуна 1892. године када је примљен у аудијенцију код краља Александра Обреновића и којом приликом је одликован орденом Светог Саве. У свом говору који је Тесла тада одржао студентима и професорима београдске Велике школе, рекао је: „*Ја сам, као што видите и чујете остао Србин и преко мора, где се испитивањима бавим. То исто треба да будете и ви и да својим знањем и радом подижете славу Српства у свету.*”

Признања

Најзначајнија признања за свој рад Тесла је добио у Америци. Осам америчких држава прогласиле су Теслин дан рођења за државни празник. Тог дана, између осталог, на свим јавним зградама истиче се државна застава, а учитељи у свим школама један час посвећују Тесли. Награда у домену електричне енергије зове се Награда Николе Тесле, а додељује је Савет електроинжењера — ИЕЕЕ итд.

У част Тесле названа је међународна јединица за јачину магнетног поља (густину магнетног флукса) - Тесла (Т) и именовано је једно небеско тело – астероид.

Николи Тесли су додељени почасни докторати шест Универзитета (у Београду, Загребу, Паризу, Поатјеу, Греноблу и Софији) и бројних политехничких школа.

- Од значајнијих признања у виду ордена издвајамо:
- Орден Светог Саве, II класе, Србија, 1892.
- Орден независности Црне Горе, 1895.
- Орден Светог Саве, I класе Краљевина СХС, 1926.
- Орден Југословенске круне, 1931.
- Орден белог орла, I класе, Краљевина Југославија, 1936.
- Орден белог лава, I класе, Чехословачка, 1937.
- Медаља Универзитета у Паризу, 1937.
- Медаља Универзитета Св. Климент, Софија, 1939.

За дописног члана Српске краљевске академије изабран је 1894. а за редовног 1937. Одлуком Владе Србије из августа 2010. године, дан рођења Николе Тесле 10. јул проглашен је Даном науке у Србији. У Београду постоји Електротехнички институт „Никола Тесла”, основан 1936. године. Бројне институције и највећа предузећа у Србији и код нас носе име „Никола Тесла“.

У Београду се налази јединствени Музеј Николе Тесле, својеврсни споменик културе, који поседује богату ризницу Теслиних личних ствари, предмета, слика, скулптура, инструмената и друге личне и научне архиве. Ту је од 1957. године смештена и урна са Теслиним посмртним остацима.

Организација УНЕСКО је 2003. године донијела одлуку о упису архивске грађе из заоставштине Николе Тесле у регистар Унеска *Памћење света*.

Неке организације се посебно баве промоцијом Теслиног дјела: Теслина научна фондација у Србији и САД, код нас „Теслијанум“ у Бијељини....

Код нас је Тесла национални херој, симбол, идол, који се воли као нешто дубоко лично.

О Теслином генију свједоче и ријечи познатих и признатих људи².

"При готово сваком кораку напретка постигнутог у производњи струје и развоју радија можемо открити ону искру мисли која нас води до Николе Тесле. Само је неколицина људи могла током властитог живота видјети како се њихова далекосежна стваралачка машта претвара у стварност." (Е. F. W. Meade)

"Три су аспекта Теслиног дјела која посебно заслужују наше дивљење, а то су: значај самих његових постигнућа мјерених њиховом искористивошћу у пракси; логичка јасноћа и чистоћа мисли помоћу којих је изводио аргументе и постигао нове резултате; те визија и надахнуће, готово бих могао рећи храброст сагледавања удаљених ствари, а тиме и отварање нових путева за човјечанство." (I. C. M. Brentano)

"Мислим да су Теслини записи и до данашњих дана несмањеном снагом задржали своје инспиративне способности за све оне који их прочитају. Тесла је уистину био човјек испред свог времена". (Leland Anderson)

„Дух генија Николе Тесле је моја велика инспирација. Ми сви данас можемо више, знамо више и више видимо захваљујући великим људима какав је наш Тесла, који је толико урадио за овај свет да ће проћи много година пре него што то у потпуности схватимо. Зато ће истински живети заувек“³.

„Теслини генијални проналасци дубоко су утицали на читаву нашу цивилизацију“. (Нилс Бор)

„Када бисмо из индустрије искључили резултате Теслиног истраживачког рада, сви точкови те индустрије престали би да се окрећу, наши трамваји и возови би стали, наши градови би били у мраку, а фабрике мртве и беспослене. (Амерички инжењер и професор Б. А. Беренд 1921. год.)

²Изводи, извор:http://www.ettesla.ni.ac.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=59:rekli-su-o-tesli&catid=45:o-nikoli-tesli&Itemid=70

³Novak Đoković, blic.rs, 28, 9, 2019.

Избор литература на српском, хронолошки редослијед

- Ђорђе Станојевић: *Никола Тесла и његова открића*, Београд, 1894.
- Славко Бокшан, *Никола Тесла, живот и дела*, Матица српска, Нови Сад, 1926-27.
- Бранко Ђурић: *Живот и радови Николе Тесле*, „Народни Универзитет“, Београд, 1929.
- Славко Бокшан: *Никола Тесла и његово дело*, „Научна књига“, Београд, 1950.
- Џон о Нил (John O'Neill): *Ненадмашни геније*, „Просвета Београд“, 1951.
- Владимир Његован: *Тесла-херој технике*, „Просвјета“, Загреб, 1976.
- Коста Димитријевић: *Геније из Смиљана*, „Графика“, Београд, 1981.
- Каталог Теслиних патената, Музеј Николе Тесле, Београд, 1987
- Коста Димитријевић: *Никола Тесла - Српски геније*, „Прометеј“, Земун, 1992.
- Сава Н. Вујновић: *Никола Тесла и његово време*, „Источник“, Торонто, 1993.
- Александар Маринчић: *Живот и рад Николе Тесле*, САНУ, Београд, 1995.
- Александар Милинковић: *Тесла – Проналазач за трећи миленијум*, Београд 1998.
- Мала енциклопедија просвете, Београд: Просвета, 2005.
- Енциклопедија Британика, Народна књига, 2005.
- Модерна енциклопедија, ЛЈУДИ КОЈИ СУ МЕЊАЛИ ПЛАНЕТУ, Београд: Блиц библиотека, 2019.

Интернет

1. http://srpskaenciklopedija.org/doku.php?id=%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D1%81%D0%BB%D0%B0
2. https://sr.m.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0_%D0%A2%D0%B5%D1%81%D0%BB%D0%B0
3. Teslina naučna fondacija Srbija, <https://tnfs.edu.rs/>
4. http://www.etstesla.ni.ac.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=59:rekli-su-o-tesli&catid=45:o-nikoli-tesli&Itemid=70
5. Novak Đoković, blic.rs, 28, 9, 2019.
6. <https://www.srpskadijaspora.info/na-danasnji-dan-je-rodjen-nikola-tesla/>
7. http://srpskaenciklopedija.org/doku.php?id=%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D1%81%D0%BB%D0%B0
8. <http://www.pecat.co.rs/2015/11/spomenik-tesli-poklon-gradu-ceboksariju/>
9. О постављању спомен-плоче Николи Тесли у Прагу, 13. новембар 2006.

Приредили
С. Станојловић
М. Трифковић